

KÜLTÜREL ANTROPOLOJİK AÇIDAN ÇANKIRI YÂRÂN SOHBETLERİ

MAHMUT TEZCAN*

GİRİŞ

Türk milli kültürü son derece zengin ve çeşitlidir. Fakat bugün toplumsal değişme sürecinde bazı özellikleri kaybolup gitmektedir. Konumuz olan Çankırı Yârânı da milli kültürümüzün en önemli bir kesitidir. Geleneksel olarak Orta Asya kökenli olup, İslâmiyetin kabulü ile ve bunların Anadolu'daki devamı olan Ahiliğin bir parçası olarak günümüze kadar uygulanmıştır. Yârân, eğlence, dinlenme, yardımlaşma, eğitim, toplumsal dayanışma, güzel sanatlar, musiki, edebiyat gibi yönleriyle gerçek bir kültür karmaşığdır. Bu yönleriyle çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Bu yazımızda konunun çeşitli boyutlarına değinilecektir.

Yöntem

Araştırmanın yöntemi, "Alan Araştırması" ile "Literatür İncelemesi"ne dayalıdır.

Alan araştırmasında Çankırı'ya ve Eldivan ilçesine çeşitli zamanlarda gidilerek "Katılarak Gözlem" tekniği uygulanmıştır. İkinci teknik olarak "Kaynak Kişiler"le görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı, Eldivan ilçesinde yapılan bir sohbete bizzat katılmış, yapılan uygulama ve ilişkileri gözlemiştir. Açıklamalarımız esas olarak Çankırı merkezine aittir. Fakat Eldivan ilçesindeki farklılıklar ayrıca belirtilmiştir.

Kaynak taramasında ise, bu konudaki literatür incelenmiştir. Hernekadar bu konuda kültürel antropolojik ve sosyolojik araştırmalar mevcut olmamakla birlikte, yine de birkaç kaynak gözden geçirilmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Çankırı'da kentleşme hızı, il merkezinde ve ilçelerde oldukça yavaştır. Geçim genellikle tarıma dayalıdır. Eldivan ilçesi tamamen tarımsal üretime dayalı bir yöredir. İlçe ve köyler tamamen Türk gelenek ve göreneklerini sürdürmektedir. Eldivan, dışarıya fazla açılmamış, kapalı bir görünümündedir. Toplumsal değişmeye fazla uğramayan Çankırı, bu neden-

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi.

le tüm geleneklerini korumaktadır. Özellikle Eldivan'da Yârenlik, bir gönüllü kuruluş olarak çeşitli fonksiyonlara sahiptir. Kendine özgü olarak örgütlenmiş, üyelerinin kendi dilekleriyle katıldığı nisbeten sürekli bir topluluktur.¹ Yârende birincil grup (yüzyüze) ilişkileri egemendir. Giderici (yalnızca kendi zevkleri için giriştikleri) faaliyetlerle, Yardımcı (Daha yüksek bir amaca ulaşmak üzere, örneğin geleneklerin sürdürülmesi için giriştikleri) faaliyetleri yerine getirirler. Ortak çıkarlar, ilgi birliği ve ortak tutumlar gönüllü kuruluşların temel özelliğidir.² Katılanlarda zevk uyan-dırması, onları toplumsallaştırması, inançları pekiştirmesi gibi temel fonksiyonları söz konusudur.³ Yârân da aynı nitelikte fonksiyonlara sahiptir.

Yârânın Tarihsel Gelişimi

Yârân sohbetlerinin temeli, 13. yüzyılda Anadolu'da görülen Ahilik kurumuna dayanır. Ahilik örgütü, 13. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına değin Anadolu'da esnaf ve sanâtkârlar birliğinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Ahilik kent, kaza ve köylerde esnaf, sanâtkâr kuruluşlarının eleman yetiştirme, işleyiş ve denetimlerini düzenleyen kurumdu.⁴

Bu örgütün kökeni hakkında değişik görüşler vardır. Batılı oryentalistler, Ahiliği doğuda, Araplar arasında gelişmiş Fütüvvet Örgütüne dayanmakla birlikte, yine de, Ahiliğin Anadolu Türklerine özgü toplumsal ve manevî bir kuruluş olduğunu kabul etmektedirler.⁵ Yâni fütüvvetçilik Âhilikten önce ortaya çıkmıştır. Fakat fütüvvetçilik, daha çok kişisel erdemlere ve askerî niteliklere önem verdiği halde, Ahilik ilk sıralarda yâni 13. yüzyılda genç Ahileri yetiştirmek için gündüzleri çalışan esnaf kuruluşlarının fonksiyonlarını geceleri "Sohbet Toplantıları" şeklinde sürdürmekte idi. Yâni, gündüzleri esnaf örgütü ile meslekî beceriler kazandırılan gençlere, geceleri de sohbet toplantıları ile manevî değerler, Ahilik, eğitim, vatandaşlık bilgileri verilerek onların yaşam ve hareketleri denetim altında tutulmuş olmakta idi. Çünkü Ahilik, gençlerin tüm yaşamları bakımından sorumlu idi.

Ahilik de 13. yüzyılda görülmüştür. Ahiliğin başlangıcında fütüvvet örgütü kökenli özellikleri egemen iken, sonraları millî özellik almaya baş-

¹ Lundberg, G.Schrag, C. Larsen, O.: *Sociology*, s. 303, U.S.A. 1963.

² Atauz, Sevil: "Gönüllü Örgütlere İlişkin Yaklaşım ve Kuramlara Eleştirel Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, cilt 21, sayı 2, 1988.

³ Atauz, Sevil: *a.g. yazı*.

⁴ Çağatay, Neşet: *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, s. 3.

⁵ Çağatay, Neşet: *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, s. 3.

lamıştır. Ahiliğin ahlâk kuralları, daha önceden bütün İslâm ülkelerinde bilinen ve beğenilen “Fütüvvetname”lerden alındı. Bu Fütüvvetnameler, iyi ve mükemmel insan olma kurallarını kapsayan eserlerdi.⁶ Ahi sözcüğü, iki anlama gelir. Birincisi, Arapça’da “Kardeşim” anlamına gelir. Diğeri, Türkçe’de cömert, eli açık, yiğit anlamına gelen “Aki” sözcüğünden gelmektedir.⁷ Yârân Ahiliğin bir uzantısı olarak kardeşlik fikrini eyleme dönüştürmüştür.

Ahiliğin Türklere özgü olduğu hakkında başka bir araştırmada da şu sonuca varılıyor:⁸ “Selçuklu ve Osmanlı dönemi Anadolu’sunda tarım dışı üretim alanını organizasyonu içine alan bu birliklerin, ne Batı Ortaçağında görülen “Corporation” ların ne de Arap dünyasındaki Fütüvvet Birliklerinin devamı olmadığı sonucuna varıyoruz.

Yârân Örgütü

Yâren ve Yârân kelimeleri birbirinden farklıdır. Yâren, tekildir ve arkadaş, yakın anlamına gelir. Yârân ise, çoğuldur ve dostlar, arkadaşlar anlamına gelir. Yâren deyince Yârânın bir üyesini ifade ediyoruz. Yârân ise örgütün tüm üyelerini ifade eder.

Yârenlik örgütü, ahiliğe bağlıdır. Ahiliğin bir yan örgütüdür. Orta Asya Türk kültürünün göçler yoluyla Anadolu’ya gelmiş bir Uzantısı olarak kabul edilmektedir.⁹ Bununla birlikte yârânı ihtiyaçlardan doğan bir serbest zaman faaliyeti ve geçmiş zamanlarda köylere baskın yapan eşkiya çetelerinden korunmak için oluşturulan birlikler olarak niteleyen görüşler de vardır.¹⁰

Yârânın Kuruluşu, Organları ve İşleyişi

Yârânın kuruluşu, önceden bir girişimle olur. Her Sonbahar mevsimi başlarında Çankırı mahalle ve köylerinde yedi sekiz kişiden oluşan yaşlılar grubu, aynı yaştaki kişiler toplanırlar. Toplanma yerleri, köylerde köy odaları, merkez mahallelerde ise yârân evleridir. Toplantıda sözü geçen kişilerden birisi, “Bu yıl ocak yakalım” ya da “Bu yıl yâren yiyelim”, “Bu yıl sohbet yapalım” der ve kabul edildiğinde o günkü toplantıda yâren

⁶ Çağatay, Neşet: *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, s. V.

⁷ Çağatay, Neşet: *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, s. III.

⁸ Güllülü, Sabahattin: *Ahi Birlikleri*, s. 177.

⁹ Er, Tülay: *Simav ve Yöresi Yâren Teşkilatı*.

¹⁰ Er, Tülay: *A.g.e.*, s. 7.

üyeleri seçilir.¹¹ Büyük Başağa, Küçük Başağa bu toplantıda seçilir. Tabî daha önceden bunların seçimi kararlaştırılır ve rızaları alınır.

Yâren sayısının ne olması gerektiği köy ve mahallelere göre değişmektedir. Fakat genellikle kabul edilen ve ideal sayı 24'dür. Esasen 24 sayısı, Oğuz Türklerinin 24 boyunu ifade etmektedir. Bu sayı genellikle 30'a çıkmakla birlikte, köylerde 30-50 arasında değişmektedir. Eldivan (Eski adıyla Dümelli) kazasında o mahallede ne kadar kişi varsa hepsi katılmaktadır. Tabî katılmak isteyenler katılmaktadırlar. Bu husus bir değişme olarak görülmektedir. Eldivan'da yedi mahalle mevcut olup, hepsinde de hemen her yıl ocak yakılmaktadır. Aslında yârân'a herkes alınmaz. Eş dost tercih edilir. Özellikle Çankırı içinde böyledir. Bir seçime tâbi tutulurlar. Seçimde ahlâkî ve karakter özelliklerine dikkat edilir. Çankırı İl Merkezinde ak-raba olan kişiler tercih edilmektedir.

Yârenin "Erfane" isimli ilk toplantısında bütün yıl boyunca yapılacak işler ve yenecek yemeklerin bir ön konuşması yapılır. "Çavuş" ve "Çalgıcı" tutma da kararlaştırılır.

Eldivan'da ilk toplantıda seçimler yapıldıktan sonra seçilen iki Başağa, ortaklaşa bir koç kesip yârâna ziyafet vermektedirler.

Yârân organları, Büyük Başağa, Küçük Başağa, Yârân üyeleri, çavuş ve çalgıcılardan oluşur. Bu organların herbirinin ayrı ayrı görevleri vardır.¹² Mecliste sınıf yoktur. Hiyerarşide sadece yaş sırası esas alınmaktadır.

A. Çavuş

Çavuşun pekçok görevleri vardır. Bu bakımdan becerikli, genç, açığızlü, işini bilen, deneyimli kişilerin çavuş olarak seçilmesine dikkat edilir. Çavuşun görevleri, Yârân'ın düzenlenmesi, davet, yemek, kahve, çay, sigara ihtiyaçlarını tesbit etmek ve oyunlarda tura vurmak (kalın halatla yârene gerektiğinde vurmak) gibi işleri yapar. Küçük Başağanın yardımcıdır. Yârenlerin günlük işleriyle de uğraşır.

B. Büyük Başağa

Yâren için iki Başağa (Yâren Başı) seçilir. Birincisi Büyük Başağa, diğeri Küçük Başağa'dır. Büyük Başağa Yâren'in en yaşlı kişisidir. Önceden birkaç Yâren yemiş, deneyimli kişidir. Görmüş geçirmiş çevrede saygınlığı

¹¹ Üçok, Hacışeyhoğlu: *Çankırı'da Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilâtı*.

¹² Üçok, Hacışeyhoğlu: *A.g.e.*

olan, dürüst bir kişi olmalıdır. Özellikle yöneticilik yeteneği olan, disiplini sağlayabilen, ciddi kişilerdir. Eldivan'da Başağanın bu nitelikte olmasına çok dikkat edilir. Büyük Başağa Yârân mahkemesinde hakim statüsündedir.

C. Küçük Başağa

İkinci Başağa olan Küçük Başağa da yine aynı niteliklere sahip olmalıdır. Fakat Büyük Başağaya oranla daha gençtir. Yârânda ikinci âmir durumundadır.

Küçük Başağa, yaş ve konum yönünden Büyük Başağa'dan küçüktür. Yârânın bütün organizasyon işleri ona aittir. Yârân onun tarafından yönetilir. Daha aktiftir. Oynanan oyunlar ve bütün ocak işlerini bilir. Bu konularda deneyim sahibidir.

Kurulan Yâren mahkemesinde savcı rolündedir.

Eldivan'da Küçük Başağa gecesi toplantının başında yapılıyor. Büyük Başağanın son gecedir.

D. Yârenler

Yârândaki üyelere yâren denir. Eskiden iki kişi bir ocak yakarlardı. (Sohbet düzenleme) Bugün ekonomik koşulların ağırlaşması nedeniyle ocak yakanların sayısı artırılmıştır. Örneğin Eldivan'da dört kişi, beş kişi, hatta yedi kişi bir ocak yakmaktadır.

Kuruluşa giren her kişiye "Yâren" denildiğini belirtmiştik. Yârân üç ayrı kısımdan oluşur.¹³

1. Gençler (18-20 yaşındaki gençler),
2. Orta Yaşlılar (30-35-40 yaşındakiler),
3. Yaşlılar (Bunların sayısı daha azdır. 5-6 kişiyi geçmez).

Yaşlılar, gençlerin serkeşliğine meydan vermezler. Aynı zamanda örgütün danışmanı durumundadırlar. Bugün Çankırı merkezinde yaşlı sayısı azalmıştır. Eldivan'da yaşlılar çok sayıdadır. Bunlar, Başağaların aşırı otoriter davranışlarını frenleyerek gençlerin tahammülünü aşan otoriter davranışlarını sınırlarlar.

Yaşlılar Başağaların yanında, gençler ise en aşağıda otururlar.

¹³ Üçok, Hacışeyhoğlu, Hasan: *A.g.e.*

Sohbet Odaları, Düzenlenmesi ve Yârân Giyimi

Çankırı köylerinde “Köy Odaları”, sohbet yeri olarak kullanılmaktadır. Kent merkezinde özel olarak inşa edilmiş “Yârân Evleri” ya da “Sohbet Odaları” vardır. Yârân sohbetleri, eski ev mimarisini etkileyerek sohbet geleneklerine uygun odaların yapılmasını gerektirmiştir.¹⁴ Sohbet ihtiyacına göre belirli bölümler oluşturulmuştur. Medhal, Şerbetlik, Ocak, Sedit, Şahniçi (Çalgıcıların yeri) ve Meydan gibi bölümler vardır.

Eldivan’da köy odaları, sohbet odası olarak kullanılmaktadır. İki katlıdır. Alt katta yaşlılar oturur. Üst katta sohbet toplantısı gerçekleşir. Kademeli sedirlerle yapılan sohbe çok kişi alınabilir. Yan tarafta çay ocağı ve alt katta mutfak vardır. Bugün Eldivan’ın her mahallesinde 7 adet bir “Yârân Odası” (Köy Odası) var.

Merkezdeki evlerin tavanları, kapıları özenle işlenmiştir. Bunlar Türk süsleme sanatlarının en güzel örnekleridir.¹⁵

Odanın duvarları halılarla süslenir. Ayrıca, bindallı, bohça yağlıklar asılır. Evin içi ve dışı ışıklandırılır. Büyük Başağa gecesinde döşeme daha görkemli yapılır. Yine Başağa’nın gecesinde yemekler daha güzel ve çeşitlidir.

Yârenler eskiden tespit edilen biçimde giyinirlerdi. Elbiselerin tek tip olmasına dikkat edilirdi. Bugün de tek tip elbise giyiliyor. Lacivert elbise, beyaz gömlek ya da siyah elbise gibi. Eskiden millî kıyafetlerle sohbe gelinirdi. Bugün de Başağa gecesinde millî kıyafetler giyiyorlar (Kırmızı gömlek, başa bağlanan ipekli poşu, zıvga, cepken vs.).

Eldivan’da özel bir giyim biçimi yok. Herkes temiz ve günlük giyisile-riyle gelmektedirler.¹⁶

Sohbetlerde Uygulanan Yârân Gelenekleri

Disiplin, eğlence ve hoşgörünün birlikte yer aldığı sohbetler, yârân üyelerince de benimsenmiş, sevilmiş ve günümüze kadar gelmiştir.

Yârân üyelerinin odaya girişleri belirli bir selâmlaşma ile gerçekleşir. Bundan sonra, Başağanın oturuş biçimine göre, diğer yârân üyeleri otu-

¹⁴ Numan, İbrahim: “Çankırı’da Yârân Sohbetleri ve Sohbet Odaları”, *Vakıflar Dergisi*, cilt 13.

¹⁵ Numan, İbrahim: *A.g.yazı*.

¹⁶ Tezcan, Mahmut: *Sosyal Değişme Sürecinde Çankırı Yârân Sohbetleri*, s. 13.

ruşlarını düzenlerler ve müzik çalmaya başlar. Daha sonra çavuş üyelere kahve ikram eder. Kahve ikramı ve içilişi de belirli kurallara göre yapılır. Kahveler içildikten sonra yine müziğe geçilir. Yârenler türküler söylerler. Bir saat kadar mahallî türküler söylenir. Bugün Eldivan ve köylerde kahvenin yerini çay almıştır.

Yârân'a konukların katılması da bir gelenektir. Yârânı izlemek isteyen konuklar sohbetlere katılabilirler. Bugün sayıları sınırlı değildir. Ocak sahibi istediği kadar davet edebilir.

Konuklar, kahve konukları ve yemek konukları olarak ikiye ayrılır. Kahve konukları, bir süre oturup müzik dinleyip kahvelerini içtikten sonra giderler. Yemek konukları ise yârân yemeğine katılırlar. Gece yarısından sonra konuk kabul edilmez.

Yemekler akşamdan pişirilir, sabaha yakın yenir. Yemeği alt katta öğün ocak yakanların eşleri hazırlarlar. Yemeklerin hazırlanmasına büyük bir özen gösterilir. Yemekler geleneksel usulde yenir. Sohbet yemekleri, yörenin en güzel yiyeceklerinden oluşur. Başağaların gecelerinde yemek türleri farklılaşır.

Yemekten sonra kahve ya da çay içilip, hazmı kolaylaştırıcı oyunlar oynandıktan sonra "Arap Verme Töreni"ne geçilir. Yârenler dağılmadan önce, gelecek hafta ocağı yakacak yârenlere "Arap" verilir. Arap, yârân sohbetinde zilli maşa ve tef'e verilen isimdir. Zilli maşa ve tef, ocağı kim yakıyorsa ona gider ve onda bir hafta kalır. Bu veriş de belli bir tören biçiminde olur. Özel bir türkü ile verilir.¹⁷

Sohbetin belirli bir disiplini vardır. Herkes bu disipline uyar. Saygı ve sevgi gibi ilkeler, disiplinin esasıdır. Kimsenin neşesinin bozulmamasına dikkat edilir.

Sohbetlerin en önemli sayılan bir bölümü oyunlardır. Kış gecelerinde hoşça vakit geçirme, oyunlar yoluyla gerçekleşir. Bu bakımdan yârân meclisini çekici duruma getiren yönlerin en önemlisi, oyunlardır. Hatta bu nedenle yârân sohbetleri, eğlence ve oyun kurumu olarak da nitelendirilmiştir. Yârân oyunları, geleneksel özelliklerini korumuş, yıllardan beri tekrarlanan, oynanan geleneksel oyunlar hâlâ meclislerde yer almaktadır.

Yârânda çok çeşitli oyunlar vardır.¹⁸ Bunları "Halk Oyunları" ve "Eğlence Oyunları" olarak iki gruba ayırabiliriz. İkinci gruptakiler, beceri, ça-

¹⁷ Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 21.

¹⁸ Kıymaz, Ahmet: *Folklor ve Halk Edebiyatı Yönüyle Sosyal Teşkilat Yâren.*

bukluk ve zekâya yer veren oyunlardır. Tura oyunu, şildir şip, yüksük oyunu, samut oyunu gibi. Yelpük ismi verilen oyunlar, saz eşliğinde ahenge önem verilerek oynanır.

Sohbet meclislerinde sohbet sırasında bir yârândan diğerine gidişler gelişler de gelenekler arasındadır. Böylece birbirlerine konuk olarak da yârânlar yarışabilmektedirler. Müzik ve oyun yönünden yarışlar yapılır. Çalınıp söylenir. Yâren de gazel, divan, kalenderi, koşma, kerem, kesik kerem vs. okurlar.

Yârânca bir kahveye gitmek de gelenekler arasındadır. Sohbet dışı günlerde ve gecelerde yârenlerin hepsi aynı kahveye giderler. Kahveler içilir, sohbet edilir. Saz çalan varsa orada bir fasıl yapılır.

Yâren yasaları, yâren mahkeme ve cezaları geleneksel hukukumuzun güzel bir örneğini oluşturur.¹⁹ Halkın geleneksel olarak yaşattıkları ve uyguladıkları bu hukuk kuralları ile yârânda düzen sağlanmaktadır. Böylece yârân üyeleri kendi kendilerini sınırlamış olmaktadırlar. Yâni, yârâna ilişkin kurallar, bir toplumsal denetim aracı olmaktadır. Yârân meclisinde uyumu bozan, istenmeyen, kuralları çiğneyen davranışlar cezalandırılarak düzen sürdürülmüş olur. Yârâna ilişkin hukuk kuralları, kuşkusuz tarihî koşullardan kaynaklanmaktadır. Eski Türk töresi ve geleneklerimiz, yârân hukukunun kaynağını oluşturur.²⁰

Yârânın sadece bir eğlence kurumu olmadığını bir göstergesi de kuşkusuz yârân mahkemesidir. Sohbette uyum, düzen, disiplin en önemli amaçlardır. İşte bu değerlerin korunması için bunları ihlâl edenleri cezalandırmak gerekir. Her insan grubunda normalardan sapmalar doğal bir durumdur. Esasen bu husus grup dinamızının de bir gereğidir. Böylece normlardan sapan yârenler de olmaktadır. Bunların cezalandırılması gerekir. Fakat bu cezalandırma işlemi de gelişigüzel olmaz. Bunu bir sisteme, bir usule göre yapmak gerekir. İşte yârân sohbetleri kendi içlerinde bu tür durumlarda mahkeme kurulmasını, suçluların yargılanmasını öngörür. Adap ve erkâna uymayan yârenler sorguya çekilir, cezası verilir. Mahkemede Başağa "Hâkim", Küçük Başağa "savcı", yârenler ise "Jüri" olarak görev yaparlar.

¹⁹ Tezcan, Mahmut: "Ülkemizde Geleneksel Halk Hukuku Uygulamaları", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 1985/2.

²⁰ Üçok, Hacıseyhoğlu: *A.g.e.*

Büyük Başağa, “Yollumuz, yolsuzumuz var mı?” diye sorar. Eğer o hafta suç işlemiş kimse yoksa, sesi güzel olan bir yâren Kur’an okur. Geçen bir hafta içinde suçlu durumları görülmüş, sarhoşluk, sohbetin başlama saatinden sonra gelme, dışarda yârenlere selâm vermeme, kavga etme, sarkıntılık, kumar, sır saklamama, başka bir yârân sohbetine gitme, yâren hakkında dışarda ileri geri konuşma, küfür etme, yemeklerin fena yapılmasındaki dikkatsizlikler, hakaret etme gibi suçları olan yâren varsa cezalandırılır.²¹ Cezalar, yârenin suçunun şiddetine göre değişir.²² Genellikle, yârenleri traş ettirmek, tüm yârânı hamama götürmek, hamamda yağlı (pide) ısmarlamak, ziyafet vermek, çay ısmarlamak, ayakkabı boyatmak, helva yaptırmak, çalgı getirtmek, hindi dolması ziyafeti vermek, Ankara’ya yârânı götürüp gezdirmek gibi cezalar verilir. Bunlar maddî külfeti fazla olan ağır cezalardır. Yârân meclislerinin en ağır cezası yârândan kovulmadır. Kovulma cezası o yârân için büyük bir cezadır.

Yârânın Çevredeki Roller

Yârenlik toplumda önemli toplumsal rolleri olan bir kuruluştur. Gerçi bu roller bugün azalmıştır. Fakat yine de bu geleneğin sürdürüldüğü Eldivan gibi kapalı, geleneksel yörelerde kurumun toplumsal rolleri önem kazanmaktadır. Yârânın fonksiyonu eski, toplumsal adalet, yardımseverlik gibi değerleri korumak biçiminde idi. Eğlence fonksiyonu ise sadece bir araçtı. Bu durum toplumsal değişme sürecinde değişikliğe uğrayarak eğlence fonksiyonu birinci plâna geçmiştir. Diğer toplumsal fonksiyonları ise ikinci derecede yerine getirilmektedir. Günümüzde radyo, Tv., basın yayın organları kuşkusuz yârânı etkilemiş, hatta kuralların değişmesine yol açmıştır. Eski yârân sohbetlerindeki âdâp ve erkân artık yoktur. Daha doğrusu, kurallar yumuşatılmıştır.²³

A. Sohbetin Eğitici Roller

Yâren örgütü, aslında bir eğitim kurumu gibidir. Eskiden burası adeta bir okul niteliğinde imiş. Babalar çocuklarının sohbetlere katılmasını hararetle istemekte idiler. Bu durum özellikle Eldivan’da kısmen bugün de böyledir. Eldivan’da katıldığımız sohbette yanlarında çocukları ile gelen pek çok babalar gördük. Askerlik yapmamış kimse nasıl toplumumuzda olgun insan sayılmazsa, Çankırı’da yârâna katılmamış kimseler olgun sa-

²¹ Tezcan, Mahmut: *Çankırı Yârân Sohbetleri*, s. 31.

²² Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 31.

²³ Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 48 v.d.

yılmamakta idiler. Bu bakımdan Çankırı'da söylenen şu söz yârânın önemini belirtmektedir.

Kız anadan öğrenir sofrâ düzmeyi

Oğlan babadan öğrenir sohbet gezmeyi

Sohbetler gençlik için bir doğal eğitim kurumu olmaktadır. Kültürümüzü, büyüğe saygıyı, dürüstlüğü, dikkatli, enerjik olmayı, sorumluluk duygusuna sahip olmayı, başkalarının haklarına saygılı olmayı, geleneklerimizi, konukseverliği, Türk eğlence kültürünü genç, geniş ölçüde burada öğrenmektedir. Kurallara uyarak sorumlulukları yerine getirmeyi, sorumluluk yüklenmeyi, rol almayı, sabırlı olmayı, samimiyeti, ahlâklı bir kişiliği sohbetlerde geliştirmektedir. Millî Eğitim, görgü kuralları ve zarafet sohbetlerde öğrenilir. Böylece genç, çok yönlü yetişerek yaşamı orada öğrenir. Yârenlerden birisine kız verecek aileler o gencin ahlâkî durumundan emindirler. Bu bakımdan kızlarını tereddütsüz olarak memnuniyetle verirler. Böylece yârâna katılan genç, saygınlık kazanmaktadır.

B. *Mevcut Kültürün Korunması*

Genç, çevresinde mevcut kültürü öğrenerek onu korumaya çalışır. Halk oyunlarını, halk edebiyatını, halk musikisini, görgü kurallarını öğrenen genç, kuşkusuz bunları korumak, sürdürmek eğiliminde olmaktadır.

C. *Normların İhlâlini Önlemek*

Yârânlar birbirlerini sürekli olarak denetlemektedirler. Böylece normların ihlâli önlenmiş olmaktadır. Kötü alışkanlıkların cezalandırılması yoluyla grup denetimi sağlanmakta ve üyeler toplulukta mevcut normlara göre hareket etmekte, onlara bağlanmakta ve sürdürmektedir. Örneğin, evli olanlara eşlerini, çocuklarını ihmal etmeme, onlara iyi bakmaları sürekli telkin edilir. Öğütleri dinlemeyenler cezalandırılır.

D. *Yârânların Çevre Kalkınmasındaki Roller*

Yârenlerin buldukları köy ve ilçelerin imar edilmesinde geçmişte olduğu gibi bugün de etkileri olmaktadır.

Köy kuyularının temizlenmesinde, camiye su getirme, cami yapım ve onarımı, ilkokul inşası, köy çeşmelerinin yapılması, toprak kaymasını önlemek için çalışmaların yapılması, yoksul ve kimsesizlere yardım edilmesi (Eldivanda evlerden yiyecek toplanıp muhtaç olanlara kışlık yiyecek yardımı yapılıyor) gibi konularda yârân, toplu olarak çevreye hizmet vermektedir.

E. *Dayanışmanın Gerçekleşmesi*

Çevre halkı bu fonksiyonu, iyi ve kötü günde beraberlik olarak algılamaktadır. Böylece bu kuruma üye olarak, buldukları toplulukta güven içinde olmaktadır. İyi durumlarında, kötü durumlarında kendilerine yardımcı olan böyle bir kurumla insanlar birbirlerine bağlanmakta ve dayanışmaları sağlanmaktadır. Ayrıca yalnızlıktan kurtulmaktadır ve bir grubun üyesi olmakla psikolojik bir rahatlama duymaktadırlar.

F. *Yârân'ın Yardımlaşma Fonksiyonu*

Yârân üyeleri arasında yardımlaşma, kurumun en önemli fonksiyonlarından biridir.

a. *Maddî Yardım*

Yârânlar, köy ve kasabalarında, mahallelerinde oturan dul ve yetimlere, kocası askerde olan ya da kimsesi olmayan kadınlara maddî yardımda bulunurlar. Onların kışlık odunlarını alır, yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşılarlar.

b. *Hizmet Yardımı*

Kimsesizlerin evleri yıkılmış ya da yok ise, yârenler toplu halde ev inşa ederler. Evleri harap ise onarırlar. Tarlaları sürülür, ekinleri biçilir.

Yârâna girmiş esnaf, hiçbir zaman iflas etmez. Bu durumda olan esnafa yardım edilerek iflastan kurtarılır.

Hasta olan komşulara topluca ziyarete gidilir. Hastanın ihtiyaçları sağlanır.

c. *Yârân Gelirleri*

Eldivan'da yârânın gelirleri şöyledir.²⁴

1) Yârenlerin işledikleri suçlardan dolayı ceza olarak ödedikleri paralar. Özellikle Eldivan'da para cezası da verilmektedir.

2) Düğün sahibinden alınan para (Yoksul olanlardan alınmaz).

3) "Takı"ların satışından elde edilen para yârâna kalır. Düğünlerde kız tarafı ve erkek tarafı yârân uşağından hediye olarak 4-5 metre kumaş

²⁴ Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 52.

takarlar. Buna “Takı” denir. Divit, pazen vs. gibi şeyler. Bunlar yârân oadasında ihale usulü ile satışa çıkarılır.

d. *Zırzop Parası*

Düğünlerde gençlerin düğün sahiplerinden aldıkları paralar. Eldivan'da zırzop parası üç yıl önce 50.000 TL. idi. Bu para damattan alınır. Kız eğer Çankırı'ya veya başka bir köy ya da ilçeye giderse alınıyor.

Bu paraların sarf yerleri;

- Çalgıcı parası olarak,
- Kimsesiz kadınların evlerinin onarımında,
- Askere giden gence harçlık olarak verilir,
- Düğünlerde hediye alma ve çeşitli giderlere katılma amacıyla,
- Yârân üyelerinin çocuklarının doğum ve sünnetlerinde hediye alınır.

e. *Evlilik Durumunda*

Yârânlardan birinin ya da onun yakın akrabasının evlendiği sırada düğünün bütün hizmetlerini yârânlara karşılar. Özellikle Eldivan'da böyledir.

Çankırı'da yârândan birisi evleniyorsa “Baş Donanma” gecesinin canlılığı, güveyi gezdirmesi yârâna aittir. Baş donanma gecesinde hizmet etmek ve damadı eğlendirmek yine yârâna aittir. Baş donanma gecesini, sabaha kadar yârân ayrılmaz, ertesi gün hamamda yine birlikte eğlenirler. Hamamdan sonra da güveyi ile beraber gezerler. Gerdeğe kadar ayrılmazlar.

f. *Düğün Hediyesi*

Düğün zamanı, yârân ağalarından para toplanarak evlenenlere çeşitli hediyeler alınır. Güveyi, yârâna akşam yemeği verir, zıfaf gecesinin ertesi günü Başağalara bir kat çamaşır (Gömlek, don, telli mendil), yârâna ve çavuşa da birer telli mendil hediye eder. Ayrıca iki tepsi de baklava gönderir.

Eldivan'da yârânın çevredeki en önemli rolü, kuşkusuz, düğünlerdeki katkısıdır. Düğünler adeta bir yârân gecesini niteliğindedir. Bu bakımdan yârân sohbetleri, sadece kış ayına özgü olmayıp bütün bir yıl düğünler aracılığı ile tekrar canlılık kazanmaktadır. Yârân gecesinin hemen hemen aynı düğünlerde canlandırılır.

Eldivan'da bir de "Seymenlik" geleneği vardır. Seymenler yârân üyeleridir. Başlıca rolleri, düğünlerde davul zurna eşliğinde gelini tören şeklinde oğlan evine getirmektedir. Kendilerine özgü giyimleri vardır. Omuzlarında renkli örtü şeklinde giysiler bulunur. Gelin alayında önde seymenler, ortada gelin ve arka sırada yaşlılar bulunur. Gelinin getirilmesinde bütün sorumluluk seymene aittir. Gelin, seymenlerle oğlan evine güvenlik içinde gelir. Eskiden gelini kaçırma girişimleri yaygınmış. Gerek düşmanlıklar nedeniyle, gerekse kızın eski isteklisi ya da yavuklusu gelin giderken onu kaçırmışlar. Şimdi seymenlerin varlığı ile kimse böyle bir girişime yanaşamamaktadır. Eskiden seymenler kılıçlı imiş. Bugün kılıçlar kalkmıştır.

Yâren, düğüne gitmezse ceza alır. Başağanın belirttiği saatlerde her yâren, orada bulunmak zorundadır. İzinsiz olarak düğün yerinden ayrılmaz.

g. *Sır Saklama*

Her yâren, yârân meclisinde olan biten şeylerden dışarıya sır vermemek zorunluluğundadır. Yârânda konuşulanlar, ceza alanlar, yemekler, yârân evi hakkında hiçbir şey meclis dışında söylenmez, eleştirilmez. Yârenler bu konularda hanımlarına bile birşey söylemezler. Böylece sır saklamak, herşeyin başkalarına söylenmemesi gerektiği gibi bir alışkanlık geliştirilmiş olmaktadır.

h. *Askerî Disipline Uyum*

Çankırı ve Eldivan'da askere giden gençler askerliklerinde hiç güçlük çekmemektedirler. Çünkü meclislerde disipline alışmış, disipline uyum sağlamış gençler oldukça deneyim kazandıkları için güç şartlara kolayca uymaktadırlar. Eldivan'daki seymenlik, tamamen askerî özellikleri korumaktadır. Yürüyüşler, komutlar, çalışma disiplini, ciddilik gibi hususlar askerî niteliktedir. Ceza alanların güç doğa koşullarında cezalarını çekmeleri yine askerî disipline uyum sağlayan fırsatlardır. Herzaman her yerde askerî bir düzenle hareket edilmesi, büyüklere saygı, herkesin birbirini sevmesi, yeniçeri gelenekleri arasında idi.

1. *Estetik Zevkleri Geliştirme*

Sohbetlere güzel ve temiz, süslü millî kıyafetlerle gitmek ve yârân odasının süsleniş biçimi, yârenlerde güzellik zevklerinin aşılmasına ve pekiştirilmesine yaramaktadır.

i. Boş Zamanı Değerlendirme

Kış aylarında tarımsal uğraşların olmaması nedeniyle boş kalan yöre halkı, biraraya gelerek sazlı sözlü bir şekilde boş zamanlarını en iyi biçimde değerlendirmektedirler. Boş zamanların etken ve yararlı bir biçimde değerlendirilmesi gerçekleşmektedir.

Kadınlar ve Yârenlik

Yâren sohbetleri tamamen erkeklere özgü bir gelenektir. Kadınlar sohbetlerin gerçekleşmesinde yardımcıdırlar. Örneğin sohbet yemeklerini, genellikle sohbet yiyen yârenlerin eşleri hazırlamaktadır. Kadınların yârâna karşı tutumları son derece olumludur. Çünkü sohbe katılan oğlunun orda eğitilmesi, bilgi ve görgüsünün artmasına yol açtığı için, kadınlar çocuklarının toplantılara katılmasını teşvik etmektedir. Onların kötü yola sapmayacaklarını, ahlâklı kişilik geliştireceklerini bilmektedirler. Ayrıca sohbetin sağladığı toplumsal fonksiyonlardan kadınlar da yararlanmakta, onlar da etkilenmektedirler. Örneğin, oğlunun düğününün daha şenlikli olacağını bilir. Bu yüzden yârâna ilişkin her türlü hizmeti kadınlar zevkle yerine getirmektedir. Köy odasının, yârân odasının temizlenmesini de kadınlar üzerlerine alırlar. Kuşkusuz kadınların da birlikte olup kendi aralarında eğlendikleri çok çeşitli fırsatlar mevcuttur. Günler, düğünler, kışlık yiyecek hazırlıkları vs. gibi.

TOPLUMSAL DEĞİŞMEDE ÇANKIRI YÂRÂNI

Toplumsal değişme sürecinde kuşkusuz yârânlık kurumunda bazı değişmeler olmuştur. Fakat bu değişmeler, kanımızca yârânın amaçlarından çok, biçimsel hususlara aittir. Yânî yârân, özü itibarıyla yaşamaktadır. Bugün kuruluş ve işleyişinde bu değişmeleri şu noktalarda toplayabiliriz.²⁵

a. Yârân geleneklerine göre kuralları ihlâl edenlere, yâni suç işleyenlere, eskisi gibi ağır cezalar verilmiyor, cezalar hafifletilmiştir. Önemli olan herkesi yârândan soğutmak değil, yârânı yaşatmaktır.

b. Yâren odasının süslenmesine Çankırı merkezi hariç, eskisi kadar önem verilmektedir.

c. Yine biçimsel hususlardan birisi de, her sohbe millî elbiselerle gidilmemesidir. Sadece Başağaların gecelerinde millî elbiseler giyilmektedir. Eskiden giysilere çok önem verilmekte idi.

²⁵ Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 57.

d. Mecliste oturuş düzeni çok katı olmaktan çıkarılmıştır. Bugün oturuş ilişkin disiplin kuralları yumuşatılmış, daha hoşgörülü ve rahat bir duruma getirilmiştir. Fakat bugün de, genellikle Başağanın oturuş düzenine uyulmaktadır.

e. Sohbetteki diğer kurallar da katılık ve sertlik bakımından yumuşatılmıştır. Örneğin bir yâren, bugün yanındaki yârenle sessiz olarak konuşabiliyor. Eskiden konuşulamazdı.

f. Sohbet düzenlemek, bugün şartların ağırlaşması ile zorlaştığı için dört-beş yâren birlikte olup bir sohbet düzenlenmektedir. Bu konuda ortaklaşa sohbet düzenleme geleneği doğmuştur. Eskiden ikişer ikişer yakılırdı.

g. Ekonomik koşulların ağırlığı, yiyeceklere de yansımış, bu konuda fazla masraftan kaçınılmaktadır. Örneğin, etli yemeklerin sayısı azalmıştır. Ayrıca kahve içilme geleneği de sohbetlerden kalkmış gibidir. Çankırı merkezinde içiliyor fakat köy ve ilçelerde artık kahve yerine bol bol çay içiliyor.

h. Çankırı merkezinde artık yârânın eğlence fonksiyonu ön plâna gelmiştir. Oysa köy ve kasabalarda eğlence fonksiyonu yanında dayanışma, eğitim, yardımlaşma gibi toplumsal fonksiyonlar birinci plânda yer almaktadır.

ı. Yârânda bugün belirli derecede cinsel şakalara da yer verilmektedir. Hatta bazen çok müstehcen denilebilecek konular ve oyunlar da yer alabilmektedir. Fakat cinsel konular yaşamın bir gerçeği olarak sınırlı derecede yer alır. Bir eğlence olarak gülüp geçilir. Üzerinde önemle durulmaz. Eldivan'da bu konular, kısmen gençlerin cinsel eğitimi biçimine de dönüşmüş denebilir.

i. Eskiden yârâna giriş koşulları, çok katı idi. Akraba olanlar tercih edildikten sonra birbirleriyle anlaşabilenler, fikir birliği olanlar seçiliyordu. Bugün örneğin Eldivan'da isteyen her mahalleli yârâna girebilir. Bu konuda giriş şartları çok katı değildir. Mahallede 70 kişi girmek isterse 70'i de girebilir.

j. Ağır cezalar artık verilmiyor. Bu husus da eskiye oranla bir değişimdir. Örneğin yârândan kovulma cezasına artık çok önemli bir neden olmadıkça başvurulmuyor. Maddî olan cezalar da hafifletilmiştir. Sembolik bir miktara indirilmiştir. Bunu da ekonomik şartların ağırlaşmasına bağlayabiliriz.

k. Yârâna katılan konuk sayısı da eskisi gibi sınırlandırılmış değildir. Bugün yârâna çok sayıda konuk kabul edilmektedir. Özellikle Eldivan'da böyledir.

l. Tv., video, yârâna ilgiyi azaltmaktadır. Tv. de yârân gecesi iyi bir program varsa, gençler isteksiz olarak geliyorlar (Özellikle Eldivan).

Çankırı Dışındaki Yörelerimizde Yârenlik:

Yurdumuzun çeşitli yörelerinde öz olarak devam etmektedir. Bazı biçim ve kavram farklılıkları var. Dışarıya açılmamış kırsal yörelerde devam etmektedir. Özellikle Isparta, Manisa (Kula), Kütahya (Sivas), Balıkesir (Dursunbey) gibi yörelerimizde görülür.

Isparta'da yârenlik "Gezek" olarak adlandırılır. Daha çok Yeniceköy, Eğridir, Şarkikaraağaç ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Sohbetler kışın açılır. Buralarda gençlerle yaşlılar ayrı toplanır. İçki, kumar, kadın, Isparta yârânında yoktur. Sohbetler Nisan ayının sonuna kadar sürer.²⁶

Manisa Kula'da yârenlik, mesleklere göre ayrılmıştı. Bugün eğlence fonksiyonu sürmektedir. Gençler ayrı olarak toplanmaktadır. Esnaf gençliğe yârâna ilgi gösterir.²⁷

Kütahya Simav'da yârân sohbetlerinde içki de içilir. Fakat sarhoş olmak yasaktır.²⁸ Kış mevsimi toplanılır. Yârânda zaman zaman kadın da oynatılır. Fakat sarkıntılık yoktur. Eskiden sohbetler burada kadınlı erkekli yapılmış. Genç, orta yaşlı ve yaşlılar yârânda birlikte yer alırlar. Sohbetlerde dayağa sık sık başvururlar. Dayak bir eğitim aracıdır. Çankırı'da da dayağa başvurulur.

Konya Akşehir'de "Sıra Yârenleri" olarak anılırlar. Yemekli ya da yemeksiz yapılır. Yârândan yârâna ziyaretler vardır. Yârenleri dayak atarak disipline etmek esastır.²⁹

Balıkesir Dursunbey'de yâren toplantılarına "Barana" denir.³⁰ Sohbetlere ahlâklı dürüst, içkiye, kumara düşkün olmayan ağırbaşlı kişiler alınır. Toplanılan eve "Sohbet Odası" denir. Sohbetler sazlı sözlü ve yemeklidir.

²⁶ Çağatay, Neşet: *A.g.e.*, s. 162, 165.

²⁷ Tezcan, Mahmut: *A.g.e.*, s. 35-36.

²⁸ Er, Tülây: *A.g.e.*, s. 50.

²⁹ Küçükakça, Musa: *Akşehir Folklor İncisi; Sıra Yârenleri*, s. 38.

³⁰ Ataman, S. Yaver: "Bölgelerimiz: Balıkesir", *Türk Folkloru*, s. 80-81.

Baranalar birbirlerini ziyaret ederler. Bugün toplantılar içkili olarak yapılıyor.

Gaziantep ve Şanlıurfa yörelerinde bu tür toplantılara “Sıra Gezmesi”, “Sıra Geceleri” denir.³¹ Yakın akraba ve dostlar arasında yemekli olarak yapılır. Sazlı sözlü, yemekli, oyunlu, eğlenceli toplantılardır.

Bugün Uygur Türklerinde sohbetler “Halk Meşrepleri” adı altında yapılmaktadır.³² Kuruluşu, işleyişi, fonksiyonları, kuralları, gelenekleri aynen Anadolu Türklerindeki Yârân Sohbetleri gibidir.

SONUÇ

Tamamen bir Türk Kurumu olan Çankırı Yârân Sohbetleri, günümüzde yaşayan ilginç geleneklerimiz arasındadır. Sohbetteki en ufak bir hareketin derin anlamı ve değeri vardır. Türk töreleri, bu topluluğun davranış ve düşüncelerinde bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Bu bakımdan, geleneklerin fazla değişmediği Çankırı gibi yörelerimizde bu gibi milli kültürümüzün öğelerini kaybolmadan tesbit edip onu yaşatmak, amaçlarımız arasında yer almalıdır. Milli kültür politikası içerisinde bu gibi kültür öğelerimizi koruyucu önlemler almalıyız. Çünkü toplumsal değişme ile bu gibi geleneklerimiz artık kaybolmaktadır. Çankırı ve ilçelerindeki çevre halkı, kurumu şöyle değerlendirmektedir; Sohbetlerde, büyüklerimi bir “Peder”, orta yaşlıları bir “Ağabey” ve akranımı bir “Kardeş”, olarak tanıdım.

³¹ Güzelbey, C. Cahit: “Gaziantep’in Geçmiş Yıllardaki Eğlence Yaşantısı”, 1986.

³² Turdi, Abdulşekür: “Halkın Sanat Okulu; Uygur Halk Meşrepleri”, 1982.

KAYNAKLAR

- ATAMAN, SADİ YAVER: "Anadolu Efe ve Yâren Dernekleri, Seymen Kuruluşları, Oyun ve Musikileri", *I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri*, Ankara 1974, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayını No. 9.
- ATAMAN, SADİ YAVER: "Bölgelerimiz: Balıkesir", *Türk Folkloru*, s. 80-81, Mart-Nisan 1986.
- ATAUZ, SEVİL: "Gönüllü Örgütlere İlişkin Yaklaşım ve Kuramlara Eleştirel Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, cilt 21, sayı 2, Haziran 1988.
- _____, *Cumhuriyetin 50. Yılında Esnaf ve Sanatkâr*, Ankara 1973.
- ÇAĞATAY, NEŞET: *Bir Türk Kurumu Olan Ahîlik*, Ankara 1974, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını.
- _____, *Çankırı İl Yıllığı*, 1967.
- DEMİRSİPAHİ, CEMİL: *Türk Halk Oyunları*, Ankara 1975, Türkiye İş Bankası Yayını No:148.
- ER, TÛLÂY: *Simav İlçesi ve Çevresi Yâren Teşkilâtı*, Ankara 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayını No. 101.
- GÛLLÛLÛ, SABAHATTİN: *Ahî Birlikleri*, İstanbul 1977, Ötüken Yayını No. 119.
- GÛZELBEY, CEMİL CAHİT: Gaziantep'in Geçmiş Yıllardaki Eğlence Yaşantısı, *III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara 1987.
- KARABULUT, MURAT: "Dursunbey'de Barana Sohbetleri", *Türk Folkloru*, sayı 85, Ağustos 1986.
- KIYMAZ, AHMET: *Folklor ve Halk Edebiyatı Yönüyle Sosyal Teşkilât Yârân*, Ankara 1985 (Çoğaltma).
- KORAN, AKİF: "Yâren", *Ülkü*, 16 Kanun 1945, Ankara, 54. sayı.
- KÖPRÛLÛ, FUAD: *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, İstanbul 1981, Ötüken Yayınları.
- KÛÇÛKAKÇA, MUSA: *Akşehir Folklor İncisi: Sıra Yârenleri*, Akşehir 1977, Nasreddin Hoca ve Turizm Derneği Yayınları: No.7.
- LUNDBERG, G., SCHRAG, C., LARSEN, O. : *Sociology*, 3. basım, U.S.A. 1963.
- NAHİT, TAHSİN : "Çankırı'da Sohbet Alemi", *Çankırı Halk Edebiyatı*, I. Kitap, 1932.
- NUMAN, İBRAHİM : "Çankırı'da Yâren Sohbetleri ve Sohbet Odaları", *Vakıflar Dergisi*, cilt 13, Ankara 1981.

- TABAKOĞLU, AHMET : “Ahilik ve Gençlik”, *Ahilik ve Esnaf*, İstanbul 1986, İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Dernekleri Birliği Yayınları : I.
- TEZCAN, MAHMUT : “Ülkemizde Geleneksel Halk Hukuku Uygulamaları”, *Türk Folkloru Araştırmaları*, 1985/2, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları No: 64.
- TEZCAN, MAHMUT : *Sosyal Değişme Sürecinde Çankırı Yârân Sohbetleri*, Ankara 1989, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları No. 103.
- TURDİ, ABDÜLŞEKÜR : “Halkın Sanat Okulu — Uygur Halk Meşrepleri”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, cilt 4, Ankara 1982, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları No. 40.
- ÜÇOK, HACİŞEYHOĞLU HASAN : *Çankırı’da Ahilikten Kalma Esnaf ve Sohbet Teşkilâtı*, Çankırı 1932.



ÇANKIRI



1 - Çankiri'nin Genel Görünümü



2 - Yâren Odasında Başağa ve Yârenler



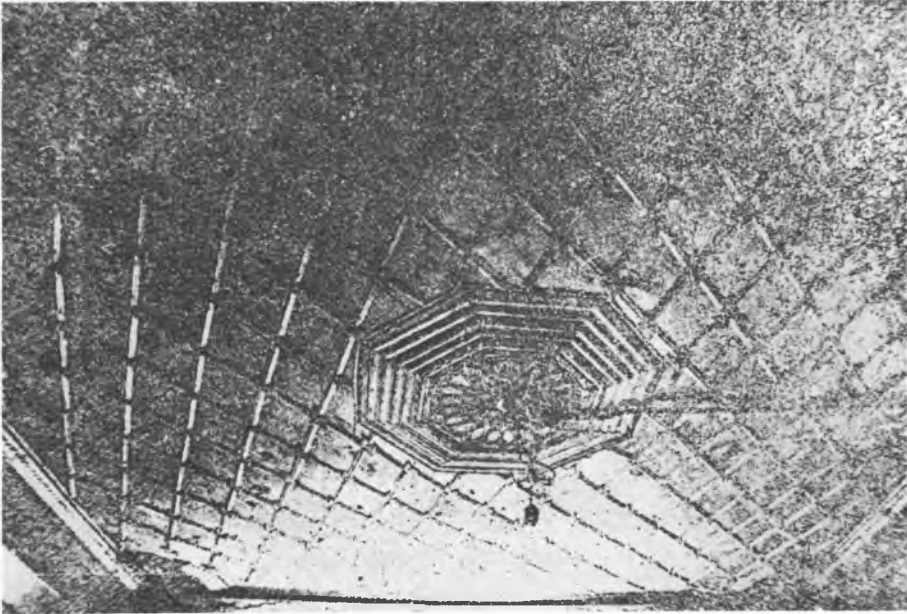
3 - Yärenler Oturuş Düzenine Göre Çay İçerken



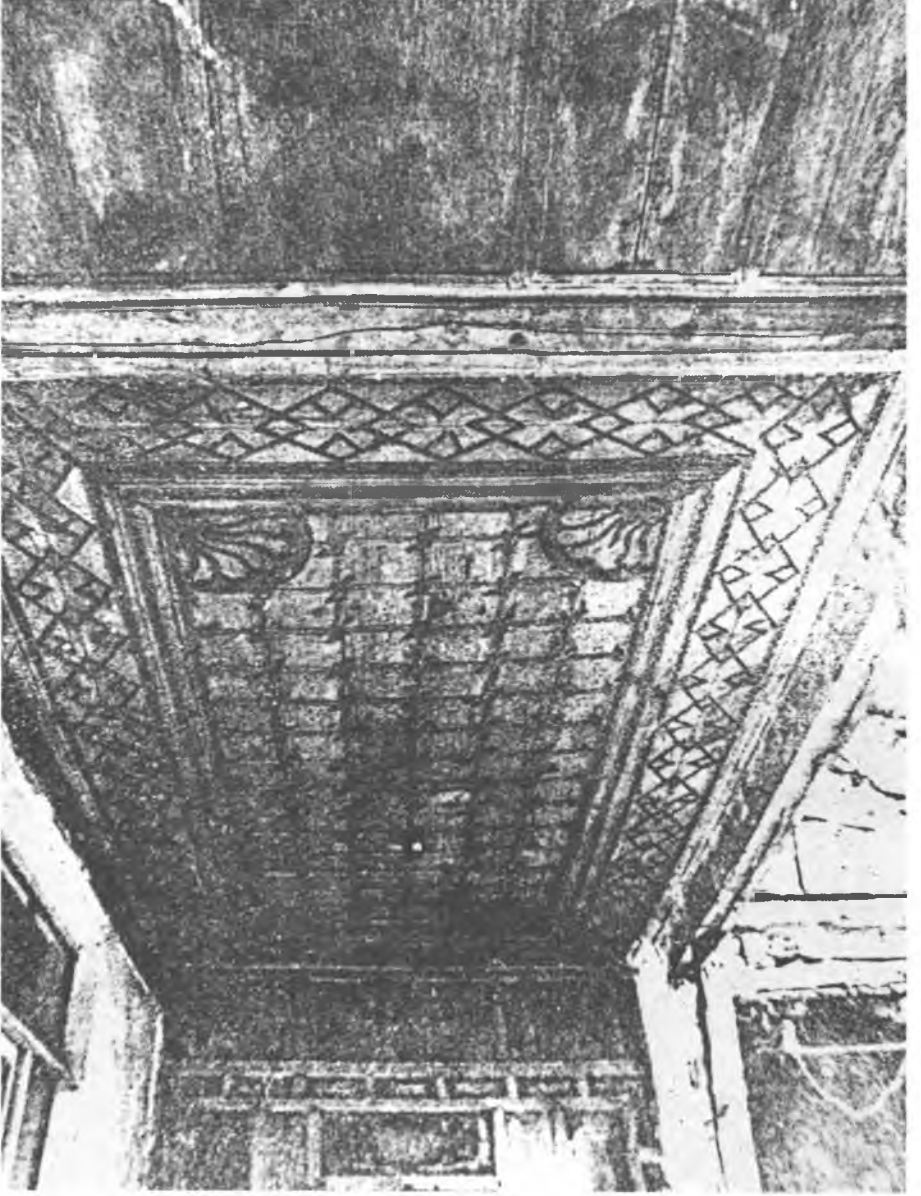
4 - Eldivan'da Köy Odasında Sohbetten Bir Görüntü



5 - Çankırın'da Geleneksel Giyimli Bir Yâren



6 - Hayvarođlu Sokağındaki Evde Sohbet Odası Meydan Tavani



7 - Sohbet Odası Meydan Tavanı